

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

M. Fab. Quintiliani Declamationes Undeviginti. M. Fabii Avi Et Calpurnii
Flacci Declamationes. Auctoris Incerti Dialogus De causis corruptae
Eloquentiae - Cvm Variorum Notis

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

CCCXXXII. Divitis & pauperis testamenta.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12889

scripta est. Neque ego ignoro unde isti hic animus: non enim spes fecit hanc litem: homo alioqui petulans quærit quo modo impune occidat, quo modo manibus suis permittat omnia. Hoc ergo privilegium habeant, qui bis injuriarum damnati sunt, ut tertio accusari sine periculo non possint: hoc æquum mortalium videri cuiquam potest? Vivit ille qui semel injuriarum damnatus est: qui duabus partibus periit civitati: qui petulantia sua morti jam prope admovit. Hic occiditur quia questus est. Utinam mihi contingeret apud eosdem illos iudices causam dicere, qui istum absolverunt, homines mites & misericordes, & qui turpissimos quoque cives tamen servare maluerint.

CCCXXXII.

Divitis & pauperis, testamenta.

Pauper & dives amici erant. Dives testamento alium amicum omnium bonorum instituit hæredem: pauperi jussit dari id quod ille sibi testamento daret. Apertæ sunt tabulæ pauperis: omnium bonorum instituerat hæredem. Petit totam divitis hæreditatem. Ille qui scriptus est hæres, vult dare tantum, quantum in censum habet pauper.

DECLAMATIO.

² Si ad votum meum, iudices, fata cessissent, optabilius hæres meus. Ad hanc igitur petitionem invitatus & tristis, & flens venio. Viderimus enim postea de iudiciis: interim non dubitabitur, uter ex nobis illum magis amaverit. Postea jura excutiam, postea scriptum interpretabor; interim quod ad utriusque nostrum animum pertinet, non esset inter

¹ Qui duabus partibus periit civitati.]
Ætrodus: qui duabus partibus sententiis damnatus est, periit civitati: qui petulantia sua mortem. Sed scribendum: Vivit ille, qui bis injuriarum damnatus est, qui duabus partibus periit civitati, quem petulantia sua morti jam prope admovit. Est hæc descriptio adversarii bis injuriarum

damnati. Hi homines per partes civitatis pereunt, si ter in idem crimen recidant, & singulis iudiciis perdit in eis quantitates civitas. Idem.

² Si ad meum votum fata cessissent.]
Ovidius in iudicio armorum: Si mea cum vestris valuisse vota, Pelasgi. Idem.

inter nos quæstio, si utrunque eodem titulo reliquisset hæredem.

N A R-

I Si utrunque eodem titulo reliquisset hæredem.] Si dives cum alio illo amico suo quem instituit, pauperem quoque instituisse, his verbis, *pro ea parte, aut, in id quod ille sibi testamento dedisset: nulla esset controversia, quin tota hæreditas pauperi deberetur.* Nam cum titulo hæredis divitis bona caperet, pro ea parte qua cum vicissim instituisse: sit vero hæreditas juris non corporum appellatio, certum esset, pauperem revera solum institutum videri, altero illo quasi sub conditione instituto, quæ in ejus persona defecerit. Cujus rei videamus an simile sit exemplum apud Pomponium. l. 29. ff. de hæred. instit. Hoc articulo, *Quisquis, omnes significantur, & ideo Labeo scribit, Si ita scriptum sit, Titius & Mævius quanta quisque eorum ex parte hæredem me habuerit scriptum, hæres mihi esto: nisi omnes habeant scriptum hæredem testatorem, neutrum hæredem posse esse, quoniam ad omnium factum sermo referatur.* Hæc erat opinio Labeonis propter particulam *quisquis.* Sed quia singulariter locutus est testator, *hæres mihi esto, non hæredes sunt,* & ad partes à se institutorum sibi relictas, institutionem suam retulit, ideo Pomponius ait, Sed humanius est eum quidem qui testatorem suum hæredem scripserit, in tantam partem ei hæredem fore: & per consequentias, in assen, ex l. si quis ita scripserit eo. tit. de hæ. instit. Sed quid si unus pro parte, puta tertia: alter ex assen instituisse? Videretur hæreditas defuncti in tot partes distribuenda esse, ut si ad assen redigatur, qui ex assen instituit, octo uncias: qui ex triente, sit quatuor habiturus. l. interdum eod. tit. Verum si talis hic esset institutio divitis, qualem supra diximus: totum ad pauperem pertineret, nec duos assen aut plures partes faceremus. quia fingimus, si dives utrunque eodem titulo reliquisset hæredem, ita nuncupasse, *Titius hæres esto:*

Mævius pauper amicus meus ex qua parte me hæredem instituit, ex ea mihi hæres esto, non sic, Ex qua quisque parte me hæredem scripserit, hæres esto. Similior igitur esset hæc institutio ei, quæ refertur à Papi- niano l. qui non militabat. §. ult. l. seq. l. quod si Mævius. ff. de hæred. institut. Seius (inquit) Mævium ex parte quam per leges capere potuit, hæredem instituit: ex reliqua, Titium. Si Mævius solidum capere possit, Titius adjectus, aut substitutus non erit, &c. quod si Mævius nullius capax sit, in totum substitutus admittetur. Hæc si dives (ut ait Quintilianus) utrunque eodem titulo & iudicio vocasset: nulla tum, aut certe non tanta esset controversia. Sed cum unum titulo vocet institutionis, alterum legati: in hoc quæstio est an voluerit dives comprehendi legato duntaxat, quantum pauper in bonis habeat, qui ei omnia sua reliquit, sed hæredis nomine: an vero fideicommissum universale esse interpretabimur, vel legatum quo universitas continetur. Nam sicut singulari, ita universæ res legari possunt; & qui ab hærede recipit hæreditatem, legatarii loco habetur. Ulpian. tit. de legat. & tit. de fideicom. quæ omnia ex his verbis legis 12. tabularum proficiuntur, *UTI QUISQUE LEGASSIT,* &c. Quid dicemus? Quæstio est conjecturæ & voluntatis, ut si ita senserit testator, quomodo sibi à paupere hæreditas relicta est, sic ei sua restituatur: id omnino sequi oporteat, salvo hæredi jure Falcidiæ aut Senatusconsulti. Sed in obscura testatoris voluntate, si quæras de me quid sentiam, præsertim in hoc legati genere: respondebo me pauperi astipulari, sive divitis mentem verisimilem mutuumque amorem consideres, sive ejus verba respicias, *id quod, &c.* quæ verba quia indefinita & generalia sunt, nemo dixerit jus per se, aut corpora continere, nisi pro eo ad quod referuntur. Hic verò quod relictum est à paupere,

NARRATIO.

Habet autem hoc incommodi paupertas, quod quotiens ad amicitiam superioris accessit, affert aliquid dubitationis,

pere, jus est. jus igitur & universale quoddam continent hæc verba, non quantum quid & singulare. Plane si dives ita in testamento scripsisset, *Quantam pecuniam, aut, tantum quantum pauper mihi reliquerit, hæres dato*, quia ipsa verba sui proprietate (quam hic, ut orator, Quintilianus perpetuo non sequitur) quantitatem demonstrant, non quotam portionem. l. Paulus respondit. ff. ad Trebell. census habenda esset ratio, nec ipsius hæreditatis, quod jus est, sed ejus quod in hæreditate esset. l. qui concubinam. §. cum ita legatum. ff. de legat. lib. 3. At hæc verba, *id quod*, vel secundum ipsam Jurisconsultorum subtilitatem, nihil sui significatione demonstrant, nisi quod ad aliud facta relatione continent. Id ipsum jus est, ex quo ut individuum, quantitas nusquam deduci potest. l. cogi poterit. §. inde quaeritur. ff. ad SC. Trebellian. Jus ergo non pars bonorum legato continetur. Atque id omnino meo judicio confirmat Scævola. l. ult. §. Lucius Titius. ff. de legat. lib. 2. l. Lucius Titius. ff. ad Trebell. Rogavit testator filiam suam, quam hæredem ab intestato reliquerat, item & uxorem, ut quicquid ipsa haberent, inter eas commune esset. Confert in medium uxor bona sua, quæ longe minora sunt filia bonis, an uxor igitur ex bonis filia hætenus capiet, quatenus confert vicissim ex suis? Respondet Scævola dimidiam omnino percepturam. Jam vero si pauper divitem non ex asse, sed ex semisse aut alia parte instituisset: nemo dixerit, opinor, quia minus est in semisse pauperis, quam in eadem divitis parte, æstimationibus corporum quæ partibus continentur, rem ita moderandam esse, ut pauper è testamento divitis non semissem habeat, sed quanti suus esset semis. Igitur quæ de parte ad partem, de toto ad totum una & eadem

ratio est. Nec enim quis huic loco adprabit, quod longis post temporibus à Justiniano alia alibi ratione introductum est in dote & donatione propter nuptias, const. 92. de æqualitate dotis. Nec quod dicitur in l. Imperator. §. ult. ff. de leg. lib. 2. Id enim eo fit, quia in majorem partem nemo gravari potest, quam testamento acceperit. Age, si nihil esset in hæreditate pauperis præter jus ipsum, in quo nomen hæreditatis subsistit, an diceremus inane & ridiculum legatum esse divitis & amici? cum multo magis verisimile non sit, divitem amicum beneficentiam suam, non uberiorem esse voluisse, quam pauperis esse potuerit erga se. Denique non video qua solutione evitari possint illa duo argumenta, quibus Quintilianus hic noster utitur. Prius in jure consistit, posterius in æquo & bono. Nam si posuerimus (inquit) eo modo testamentum fecisse divitem, quo pauper: contra pauperem, quo dives. si census non juris rationem habeas, an reposcet dives ab hærede pauperis, id quod, vel, tantum quantum ipse testamento suo pauperi dederat? atqui hæredem ex asse instituerat. Nec igitur id fieri potest, nec verisimile est, pauperem tanto legato hæredem suum onerare voluisse: cum si ad quantitatem bonorum, non ad titulum illum respiceret primi vel secundi hæredis, aut fideicommissarii, aut legatarii universalis, aut partiarum (quæ plena honoris sunt nomina) certo sciret, ut vel minima pars sibi à divite quocunque titulo relicta esset, hanc suas omnes facultates excessuram. Alterum argumentum (ut diximus) in æquitate positum est. Pauper nunquam mutavit testamentum. Sive auctæ, sive diminutæ fuissent ejus opes & facultates, atque ante divitem decessisset, totum hoc ad eum pervenisset, eodem titulo, eodem testamento. Cur

nis, fide an utilitatibus amet. Officia ad versus se mea no-
 verat dives, assiduum me hæsisse lateri sciebat. tenuitas
 mea afferebat hanc ei dubitationem, ut posset quærere an
 istud amicitia fecissem. Itaque cum sciret mortem esse,
 quæ de animis diceret verum: testamenta, quibus omnem
 affectum fatemur: ita supremas tabulas ordinavit, ¹ ut ad-
 versus me dicere vellet animo meo. Bona interim sua apud
 istum deposuit, dum sciri possit, quid de illo ipse sensis-
 sem. Dari mihi jussit id, quod ego testamento meo darem.
 Si cogitationem intra angustias facultatum mearum tenuit
 præter id, quod ingratus videri potest amicus, non mul-
 tum ejus interfuit, quid ego scripsissem. Lectæ sunt ta-
 bulæ meæ: constitit fides amicitia: omnium bonorum
 institutus hæres erat: hoc plenior animus meus, quod sine
 exceptione. Igitur quod ad me pertinet, aperui pectus,
 & conscientiam protuli: & qua rerum natura patitur, vi-
 scera pene mea in conspectu vestro sunt. ² Iste hæres adhuc
 non ostendit testamentum. Sed scio non esse præsentis
 temporis disceptationem, uter mereatur: satis enim vo-
 luntas defuncti comprehensa tabulis est. Institutus es pri-
 mo loco hæres: non facio tibi istius honoris controversiam.
 Quæritur hodie, quid debeas mihi. Si judicia mea adver-
 sus amicum intra legatum stetissent, legatum à te peterem.
 Hæredem omnium bonorum habui, hoc ut sim postulo.
 Ut scriptum non esset, iudices, iniquum erat offerri mihi
 quantum habeo, tanquam is qui defunctus est, dari mihi
 jusserit, quantum ego illi dare possem. Ingens autem ho-
 rum differentia est. id mihi dari jussit, quod ego illi meo
 testamento darem. Non habet in hoc interpretationem
 modus, quantum pensatione constet, numerari potest, &
 recipit

to. Cur ergo non idem in legato divitis
 servabitur? Sed commentaria non edi-
 mus, nec hujus loci est hanc controver-
 siam tractare in utranque partem accu-
 ratius. *Erodianus.*

¹ *Ut adversus me dicere vellet animo*

suo.] Lege: *ut adversum se discere vellet*
animum meum. Idem.

² *Iste hæres adhuc non ostendit.]* Supple,
 pectus suum, nec conscientiam suam &
 amicitiam erga divitem protulit, qua
 mereretur institui. *Idem.*

recipit comparationem. Quod reliquit, quantum fieri potest, dari voluit. eadem rei natura est. Itaque si illi pecuniam testamento meo legassem, pecuniam peterem, nec ferrem te dantem pro pecunia aliquid, quod esset tantundem. Si mancipium reliquisssem, mancipium deberes, nec diceres mihi, ¹ Accipe quanto istud est. Id mihi dari iussit, quod ego illi darem. Quid ego autem dabam illi? hæreditatem, quid peto? hæreditatem, quid scripsi? bona omnia, quid vindico mihi? bona omnia. Voluit simile esse iudicium suum meo testamento: & quodammodo invenit rationem, qua posset iudicare post mortem. Istud vero quale est, quod offers? Reliquit mihi dives amicitiam paupertatem? Non statim de animo loquar: interim potestis permutata (ut sic dixerim) translataque invicem fortuna æstimare jus. Fingamus enim hoc aliquem pauperem scripsisse de divite. Quomodo causam explicamus? Alium fecit hæredem, iussit amico locupleti tantum dari, quantum ipse sibi testamento daret. Sit inventum tale testamentum, quale est meum, num ab hærede tantam pecuniam peteret, quantam ipse possideret? Non, ut opinor, nam ne posset quidem dari. Sed illud succurrit. Dari tibi iussit, quod titulo testamenti dabis: dabis autem hæreditatem, nihil ultra hæreditatem petere debes. Atqui jus idem est, verba eadem sunt: nec cum personis lex mutata est. Nunc ut animum quoque intueamur testantis: hocci-ne illum voluisse existimatis? ideo inquisivit meam fidem, ideo vitæ experimentis credere parum putavit, ideo in ipsum irrupit animum, & penitus intuendam omnibus hominibus mentem dedit, ut mihi hoc relinqueret quod habebam? Est quare aperias testamentum, est quare omnem spem tibi in posterum excidas. Sciunt propinqui mei nullum alium mihi cariorem fuisse: sciunt, si qui alii fuerunt amici, totam mentem meam deditam uni fuisse. Quid interest animi quantum sit quod totum est? Omnium bono-

rum

¹ Accipe quanto istud est.] Immo, quanti. Gron.

rum hæres, quicquid habui, quicquid servavi, quicquid longæ frugalitatis superfuit. Accessissent huic testamento subitæ opes, idem erat. Neque ego nunc divitias peto: paupertate confuevi, frugaliter vivere scio, nulla mihi gravis necessitas est. Illum illum titulum amplector omnium bonorum. Si quid inferi sentiunt, cognosce animum meum, sicut voluisti, tibi vixi, tibi moriturus fui, nulli alii in hoc pectore locus fuit. Hoc te omnium bonorum meorum hæredem instituit. Post hoc testamentum dicat aliquis se mereri.

CCCXXXIII.

Pauper impensis divitis disertus.

PATRONUM OPTARE LICEAT. INGRATI SIT ACTIO. Adolescentem dives pauperem impensis suis in Athenas misit. rediit ille disertus. Detulit divitem quidam reum proditionis, & optavit patronum pauperem illum, qui divitis impensis profecerat. Egit pauper: non tenuit. Accusatur à divite ingrati.

S E R M O.

Intelligitis huic adolescenti cum summo respectu divitis agendum, ita demum enim videbitur id quod fecit, necessitate fecisse, si de illa queretur. ³ Et in totum hoc servare in omnibus controversiis, que ingrati lege continentur, debemus, ut hi, qui rei sunt, in ipsa actione ingrati non sint. Raro valde intervenient controversiæ, in quibus hoc queratur, an is, qui ingrati reus est, acceperit beneficium. Pleræque (sicut hæc) divertunt eo, ut quæstiones habeant, An quisquis acceperit beneficium, & non reddiderit, ingratus sit: an omnia

¹ Quicquid longæ frugalitatis superfuit.] Lege, frugalitati. Idem.

² Impensis suis in Athenas misit.] Excidit vox. Scribe: in studia Athenas misit: Ut apud Vellejum lib. 2. Cæsar Apolloniam eum (Octavium) in studia miserat Idem.

³ Et in totum hoc servare in omnibus controversiis.] Eadem fere verba apud eundem Quintilianum lib. 7. cap. 5. Ingrati quoque qualiratis actio est: in quo

genere queritur, an is cum quo agitur, acceperit beneficium: quod raro negandum est. ingratus enim est qui negat. An quantum acceperit, reddiderit: an protinus qui non reddiderit (ita enim legendum est) ingratus sit: an id quod exigebatur, debuerit: quo animo sit. Quæ omnia hîc præcepta adeo servantur, ut nullus jam negaturus sit meo iudicio, has declamationes illius Quintiliani esse. *Ærodius.*